

INSIDE MOVEMENT KNOWLEDGE

Dansonderzoek op het kruispunt van kunstvakonderwijs,
wetenschap en beroepspraktijk

Een innovatieprogramma voor
RAAK-Publiek
2 juni 2008

Penvoerder:
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten

Consortium

Penvoerder

-Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten/ lectoraat Kunstpraktijk en artistieke ontwikkeling

Overige deelnemers in het samenwerkingsverband

- AHK/ sector Dans
- Universiteit Utrecht/ Media- en Cultuurwetenschappen
- Dansgezelschap Emio Greco | PC
- Nederlands Instituut voor Mediakunst - Montevideo/ Time Based Arts

Disseminatie platforms

- Springdance Festival
- IRCAM - Institut de Recherche et Coordination Acoustique/ Musique (Paris)

International Associates Network

Choreografie en dans:

- Entity Research Project: Wayne McGregor | Random Dance (London)
- On Line Interactive Score Project. The Forsythe Company/ Ohio State University (Frankfurt/Columbus, Ohio)
- Siobhan Davies Digital Dance Archive: Siobhan Davies Dance/ Coventry University (London/Coventry)
- Transmedia Knowledge Base for Dance: Rui Horta/ University of Lisbon (Lisbon)

Cultureel erfgoed en digitale media:

- Instituut Collectie Nederland: Vivian van Saaze (Amsterdam)
- Tinguely Museum Basel: Reinhard Bek (Basel)
- Guggenheim and Variable Media Network: Caitlin Jones (New York City)

Contactgegevens

Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten
Lectoraat Kunstpraktijk en artistieke ontwikkeling
Postbus 15079 - 1001 MB Amsterdam

lector Marijke Hoogenboom
T 020-5277804
m.hoogenboom@ahk.nl

Inhoudsopgave

Voorwoord	p. 3
0. Samenvatting	p. 4
1. Inleiding	p. 6
2. Ambities en doelstellingen	p. 8
3. Regionale inbedding	p. 9
4. Kenniscirculatie en onderzoek	p. 12
5. Uitvoering en programmanagement	p. 15
6. Disseminatie	p. 18
7. Resultaten en succesindicatoren	p. 19
8. Financiële onderbouwing	p. 20
9. CV's voornaamste betrokken professionals	p. 21

Bijlagen Inside Movement Knowledge:

- Recensie: Annette Embrechts, *Het ongrijpbare noteren*, Volkskrant 27 november 2007
- Capturing Intention, Documentatie, analyse en notatieonderzoek gebaseerd op het werk van Emio Greco* | PC, Amsterdam 2007 (inhoudsopgave - boek separaat)
- Inside Installations, Preservation and Presentation of Installation Art*, Amsterdam 2007 (inhoudsopgave - boek separaat)

Bijlagen RAAK-Publiek:

- Aanvraagformulier RAAK-Publiek
- Overzicht deelnemers
- Formulieren deelnemers en intentieverklaringen
- Begroting in standaard spreadsheet

Links

www.lectoraten.ahk.nl
<http://detheaterschool.nl>
<http://www2.hum.uu.nl>
www.ickamsterdam.com
www.nimk.nl
www.ircam.fr
www.springdance.nl

Voorwoord

Het project *Inside Movement Knowledge* heeft betrekking op het documenteren en overdraagbaar maken van dans. Verschillende dansers, choreografen en dansonderzoekers hebben in het verleden aanzetten gedaan voor een notatiesysteem, meestal gericht op een 'stenografische' weergave van posities, bewegingen, verplaatsingen. Deze pogingen hebben echter nooit kunnen leiden tot een universeel schrift zoals het notenschrift in de muziek.

In de danswereld is de behoefte groot aan nieuwe instrumenten voor de documentatie van dans, waarbij het niet alleen gaat om een notatie van de figuren in de dansvoorstelling als product, maar juist ook om het documenteren en overdraagbaar maken van artistieke processen, het tot stand komen van een choreografie. De nieuwe media bieden nieuwe kansen om te komen tot een adequaat en universeel systeem. De laatste decennia hebben verschillende dansers en choreografen deze uitdaging opgepakt en wordt geëxperimenteerd met verschillende technologieën. De Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten fungeert daarbij als belangrijke ontmoetingsplaats omdat bij de AHK¹ veel expertise is opgedaan met de combinatie van het creëren van dans en het gebruik van nieuwe media. Het lectoraat Kunstpraktijk en artistieke ontwikkeling biedt aan kunstenaars de ruimte voor artistiek onderzoek en sluit daarmee aan op de behoefte van kunstenaars om meer te weten te komen over hun eigen praktijk en hun bevindingen toegankelijk te maken voor anderen². In het kader van het lectoraat hebben verschillende internationaal werkende danskunstenaars zich gegroepeerd rond het onderwerp documentatie en overdracht van dans. Hun experimenten en onderzoek hebben aangetoond dat het complexe karakter van dans niet toereikend kan worden gerepresenteerd door middel van slechts één technologie. Het ontwerp van een prototype voor een interactieve installatie als complexe digitale informatiebron heeft eerste inzichten opgeleverd in de wijze waarop het samenspel van verschillende media kan worden toegepast binnen creatieve (leer)processen.

Met dit RAAK-project wordt een nieuwe fase ingegaan in het onderzoek, in gelijkwaardige samenwerking tussen het kunstvakonderwijs, het danswerkveld, de erfgoedsector en de wetenschap.

Het project is vraaggestuurd, leidt tot versterking van een duurzaam netwerk van professionals, is gericht op innovatie en op de documentatie en overdracht van informatie en kennis. Daarmee voldoet het mijns inziens aan alle inhoudelijke criteria van RAAK Publiek.

De eerlijkheid gebiedt hier te vermelden dat het project mede wordt uitgevoerd door specialisten³, die als gastdocent en/of onderzoeker een geregelde en duurzame relatie hebben met de hogeschool, maar die naar de aard van hun vrije kunstenaarschap geen formeel loondienstverband bij de AHK (wensen te) hebben. Voor verdere informatie verwijs ik naar de Curricula Vitae en de toelichting op de begroting. Uiteraard ben ik bereid tot nadere toelichting en zo nodig afstemming, ervan uitgaande dat dit punt een inhoudelijke beoordeling van het project niet in de weg zal staan.

Hoogachtend,

O.G. Brouwer
College van Bestuur

¹ Met name in de bacheloropleiding dans/profiel choreograaf, aangeboden door de School voor Nieuwe Dansontwikkeling en de Amsterdam Master of Choreography (voorheen Dance Unlimited).

² Een belangrijke te verwachten meerwaarde van dit RAAK-project is dat het veel materiaal zal opleveren over de eigen aard en het eigen belang van artistiek onderzoek, een terrein waarop de AHK zich nadrukkelijk richt door de keuze van de domeinen van een aantal lectoraten, de inrichting van het masteronderwijs en het Artist-in-Residence programma.

³ Scott deLahunta, Bertha Bermúdez, Chris Ziegler, Eliane Mirkabekiantz en Frédéric Bevilacqua.

"Where can dance come to rest after it has been done? Where does dance move to? And how is it revived in our memory?"
(André Lepecki, *Gezelschap in de School*, 2006)

0. Samenvatting

Dans is van maatschappelijk belang en levert een kwalitatieve bijdrage aan educatie, welzijn en cultuur. Dit gegeven kan niet los worden gezien van zijn artistieke energie. Als kunstvorm voor de 21ste eeuw vraagt dans om voortdurende innovatie en om adequate systemen voor documentatie en conservering om zijn specifieke kennis te ontsluiten en om ook in de toekomst een groeiend publiek te bereiken. Op dit moment echter beschikt de danskunst niet over een universeel notatiesysteem dat choreografie en dans toegankelijk maakt voor studie, analyse en overdracht. Als gevolg hiervan ondervinden huidige professionals in de dans (praktijk, onderwijs, erfgoed en wetenschap) een aantal cruciale problemen die de verdere ontwikkeling van het artistieke en maatschappelijke potentieel van de discipline belemmeren:

- *de reconstructie en repertoirevorming van werken uit het verleden*
- *de overdracht van artistieke methoden en werkwijzen aan een jongere generatie*
- *de aansluiting van choreografische kennis bij andere relevante artistieke, technologische en wetenschappelijke ontwikkelingen*
- *de verbreding van het publieksbereik*
- *behoud en beheer van choreografie en dans als immaterieel erfgoed.*

Deze behoefte in het veld heeft geleid tot experimenten. Een aantal vooruitstrevende nationale en internationale professionals heeft spraakmakende onderzoeksprojecten opgezet die gebruik maken van geavanceerde nieuwe media om danspraktijken digitaal te ontsluiten en verspreiden. Onder de hoede van het lectoraat Kunstpraktijk en artistieke ontwikkeling brengt het project **Inside Movement Knowledge Best Practices** op dit terrein uit de meest actuele danspraktijk bij elkaar en organiseert de samenwerking met wetenschappers en erfgoeddeskundigen die werken aan vergelijkbare instrumenten voor *instabiele* mediakunstwerken. Hierdoor kan het innovatieprogramma optimaal gebruik maken van de uitwisseling en koppeling met reeds, ook in andere contexten, ontworpen methodes en gereedschappen.

Het consortium bestaat uit het lectoraat Kunstpraktijk en artistieke ontwikkeling en de dansopleidingen van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten als penvoerder, een groep in Nederland gevestigde professionele dansers en choreografen, een universiteit en een nationaal instituut voor mediakunst. Andere betrokken partijen zijn een internationale groep van dansers en dansdeskundigen, die zich hebben georganiseerd in een semi-formeel netwerk, en een aantal internationale organisaties op het gebied van cultureel erfgoed. Verder zijn er goede contacten met een vooraanstaand jaarlijks dansfestival, vakbladen en publicisten. De samenstelling van het consortium garandeert dat de ontwikkeling en het gebruik van en de reflectie op de nieuw te ontwikkelen systemen niet alleen bijdragen aan het behoud van *bewegingen binnen dans*, maar dat het project *Inside Movement Knowledge* ook interdisciplinaire onderzoeksallianties tot stand brengt op het kruispunt van kunstvakonderwijs, wetenschap en beroepspraktijk.

Centraal in het project *Inside Movement Knowledge* staat de ontwikkeling van innovatieve instrumenten ten behoeve van documentatie, ontsluiting en overdracht van hedendaagse danspraktijken. Het project is een vervolg op een eerste experiment en het daaruit voortgekomen prototype van een interactieve, ruimtelijke installatie waarin een professioneel trainingsprogramma van een befaamd dansgezelschap wordt gesimuleerd en dat door middel van verschillende bronnen feedback geeft over de kwaliteit van de beweging van degene die zich in de installatie bevindt en het dansprogramma live uitvoert.

Het prototype zal in het kader van het programma als innovatief instrument voor de sector verder ontwikkeld, in verschillende contexten toegepast en bestudeerd worden. Uiteindelijk perspectief is het gebruik van het instrument in diverse dansomgevingen, los van de context en het genre waarbinnen het ontwikkeld is.

In de eerdere, experimentele fase is gebleken dat dit prototype-product een grote aantrekkingskracht heeft op de direct betrokken dansers, choreografen, hun publiek en het georganiseerde dansaanbod (festivals), en evenzeer op de meer beschouwende partijen (instellingen voor wetenschappelijk en artistiek onderzoek, erfgoedinstellingen en recensenten).

Deze fascinatie bij de verschillende partijen biedt de mogelijkheid om in samenwerking met uiteenlopende 'gebruikers' tijdens de projectperiode meerdere keren de cyclus te doorlopen van conceptontwikkeling -> experimentele opstelling -> toetsing in de praktijk -> evaluatie -> aanpassing.

Dit betekent ook een logische inbedding van de disseminatiestroom en geplande presentaties en publicaties in verschillende ontwikkelingsstadia en voor verschillende doelgroepen, variërend van festivalpubliek tot wetenschappelijke conferenties.

Het programma loopt van september 2008 tot en met augustus 2010. De totale programmakosten zijn 450.827 euro, hiervan wordt 200.827 euro ingebracht door de leden van het consortium en wordt 250.000 euro gevraagd van RAAK-Publiek. Daarmee is de eigen bijdrage van de deelnemers 44 % van de totale begroting.

1. Inleiding

- *herkomst van de vraag naar documentatie van dans*
- *vragen en behoeften die leven in het werkveld*
- *verwantschap met ontwikkelingen op andere terreinen in de kunst en het cultureel erfgoed*
- *motieven vanuit de wetenschap om deel te nemen aan de documentatie van dans*

Choreografie en dans: de kunstvorm voor de 21ste eeuw

Dans kan als non-verbale uitdrukkingsvorm een unieke brug slaan tussen uiteenlopende culturen en gemeenschappen in onze samenleving en de levenskwaliteit voor burgers van alle leeftijden en achtergronden verbeteren. Inmiddels begrijpen we meer van een aantal van deze positieve effecten van dans. Recente wetenschappelijke studies laten zien dat *het kijken naar dans* ons in contact brengt met onze emoties, zoals beelden en woorden alleen dat niet kunnen. *Actieve deelname* aan dans bevordert naast de ervaring van zijn creatieve eigenschappen ook de gezonde lichaamsbeweging. Dans heeft een goede invloed op de schoolprestaties van kinderen, het helpt jonge leerlingen om beter te communiceren, te analyseren en te verbeelden en biedt hen (en volwassenen) een manier om actief te bewegen, zonder een competitieve sport uit te moeten oefenen. Vanuit dit gegeven kan de uiteindelijke reikwijdte van het project zeer groot worden.

Deze kwalitatieve bijdrage aan educatie, welzijn en cultuur kan niet los worden gezien van de artistieke energie van choreografie en dans als kunstvorm.

Juist voorstellingen door professionele dansgezelschappen van wereldklasse hebben het vermogen om mensen te inspireren zelf aan dans deel te nemen. In het Verenigd Koninkrijk tonen recente cijfers aan dat dans de snelst groeiende kunstvorm is en dat meer dan 13% van de bevolking regelmatig dansvoorstellingen bezoekt.⁴ Als reactie op het maatschappelijk belang van dans heeft ook de centrale Duitse Federale Cultuurinstelling onlangs 12,5 miljoen Euro beschikbaar gesteld, om de positie en de nationale infrastructuur van dans te versterken en zijn artistieke kwaliteit te verbeteren.⁵

Dans begon zijn specifieke potentieel aan het begin van de 19de eeuw te ontwikkelen, door zijn eigen klassieke traditie aan de kaak te stellen en het genre te scheppen dat bekend staat als moderne dans. Daarmee professionaliseerden zich choreografie en dans als autonome kunstdisciplines en heeft zich tevens de theorie en praktijk van training, creatie en educatie fundamenteel vernieuwd. Tegenwoordig is echter juist de wisselwerking tussen het klassieke en het moderne typerend voor artistieke ontwikkelingen sinds de 20ste eeuw en zijn ook in de dans de twee genres steeds meer met elkaar verbonden geraakt. In de actuele beroepspraktijk werken hedendaagse choreografen tevens voor traditionele balletten en maken klassiek geschoolde dansers geregeld deel uit van experimentele gezelschappen.

Choreografische kennis: voorwaarden voor overdracht en ontwikkeling

Ondanks dit kennelijke potentieel van de dans signaleren nationaal en internationaal vooraanstaande choreografen (wiens werk bij uitstek een voorbeeld is voor de dynamiek tussen klassieke en moderne bewegingen) dat hun kunst dreigt te stagneren, mits er geen nieuwe systemen worden ontwikkeld die de specifieke kennis van choreografie en dans toegankelijk maken voor studie, analyse en overdracht.⁶

Andere kunstvormen worden gedocumenteerd en geconserveerd naar de aard van het medium zelf, zoals de beeldhouw- en schilderkunst of de film. Voor muziek en theater bestaan er universeel leesbare partituren, toneelstukken en scripts. Terwijl de danskunst gewaardeerd wordt voor zijn directe beleving en zijn vluchtig bestaan in de tijd, leidt juist het gebrek aan adequate documentatie- en notatiesystemen, tot een aantal cruciale problemen voor (bij dans betrokken) professionals: *Hoe kunnen werken uit het verleden gereconstrueerd worden zodat er sprake is van repertoirevorming? Hoe kunnen artistieke methoden en werkwijzen doorgegeven worden aan een jongere generatie? Op welke manier kan choreografische kennis aansluiten bij andere relevante artistieke, technologische en wetenschappelijke ontwikkelingen? Welke middelen zijn geschikt om hedendaagse dans toegankelijker te maken voor een breder publiek? En ten slotte, hoe kunnen choreografie en dans als immaterieel erfgoed worden beheerd en behouden?*⁷

⁴ Zie: Dance Manifesto. Uitgebracht door DanceUK (2007): www.danceuk.org

⁵ Zie: TanzPlan Deutschland: www.tanzplan-deutschland.de

⁶ Waaronder Emio Greco | PC, William Forsythe, Wayne McGregor en Rui Horta. Zie: Regionale inbedding, International Associates Network.

⁷ De meest recente editie van de Nederlandse Dansdagen onder leiding van Leontien Wiering - tevens hoofd dansopleidingen aan de AHK - heeft om die reden een speciaal programma onder de titel COVER gewijd aan de problematiek van reconstructie en repertoirevorming.

Om te waarborgen dat choreografie en dans ook in de toekomst hun kwaliteiten kunnen ontwikkelen, behoren innovatieve documentatie- en communicatiestrategieën tot de meest dringende behoeftes van professionele choreografen, dansers, erfgoeddeskundigen en wetenschappers in het veld.

Als direct response op deze lacune heeft een aantal vooruitstrevende dansgezelschappen initiatieven genomen om de toepassing van interactieve digitale technologieën te verkennen. Een daarvan is de gerenommeerde Amsterdamse compagnie Emio Greco | PC.

EG | PC heeft zich sinds zijn oprichting in 1995 toegelegd op danscreatie op het scherp van de snede en zich tevens als platform voor onderzoek naar en reflectie op de eigentijdse danskunst geprofileerd.⁸ Het meest recente onderzoeksproject dat EG | PC in het kader van het lectoraat Kunstpraktijk en artistieke ontwikkeling sinds 2005 heeft ontwikkeld, vormt als casestudy de grondslag voor *Inside Movement Knowledge*: Een gespecialiseerd 'notatiesysteem' in de vorm van een *interactieve installatie* die de meest belangrijke trainingsmethodes van het gezelschap simuleert. Deze installatie bestaat uit een driedimensionale ruimte, waarbinnen een danser beweegt; door middel van real time projecties en infraroodstralen en sensoren wordt de motoriek van de danser vertaald naar computerdata, die omgezet worden in een geanimeerde vertaling van de dansbewegingen, naast beelden van de oorspronkelijk uitgevoerde dans, in het prototype de dans van Emio Greco | PC. Op deze wijze kan een danser ervaren hoe dicht hij de oorspronkelijk bedoelde beweging nadert. Daarbij gaat het niet alleen om congruentie in vorm, houding, verplaatsing, richting en snelheid van de dansbeweging, maar ook om de meer subjectieve belevingsaspecten van de dans, zoals intentie, emotie, energie en flow.

Naast Emio Greco | PC heeft een groep andere belanghebbende dansers, choreografen en danstheoretici zich verenigd in een *International Associates Network* teneinde deel te nemen aan *Inside Movement Knowledge*, waarbij zij eveneens spraakmakende onderzoeksprojecten inbrengen die geavanceerde danspraktijken digitaal ontsluiten en verspreiden.⁹

Gedurende de komende twee jaar zal dit innovatieve instrument voor de sector verder ontwikkeld, toegepast en bestudeerd worden.¹⁰

Dans en Digitale Media: gezamenlijke oplossingen voor behoud en beheer

Erfgoedinstituten, sectorinstituten en kunstvakonderwijs ervaren de moeilijkheden om de steeds veranderende artistieke praktijken in de dans voor toekomstige generaties vast te leggen. Bestaande vormen van dansnotatie (zoals *Laban* en *Benesh*) ontberen het universele bereik van muzieknotatie; en video, ook al is dat het meest populaire medium voor documentatie, biedt onvoldoende informatie om de complexiteit van bewegingsprincipes te vatten. Het gebruik van de nieuwste digitale technologieën zoals de 3-D toepassing *motion capture* blijkt een vooruitgang voor de registratie van dans en beweging, maar is vooralsnog onwerkbaar duur. Dit *gebrek aan toegankelijkheid van het verleden* blijft een belemmering voor de scholing van dansers en voor de ontwikkeling van de discipline.

Collectiebeheerders, conservatoren en restauratoren op het gebied van hedendaagse beeldende kunst ondervinden vergelijkbare uitdagingen bij het behoud en beheer van installaties, performancekunst, nieuwe media of elektronische kunstwerken. Hun vergankelijke en *instabiele* eigenschappen, maar vooral ook de context van een multimediale maatschappij en een digitale beeldcultuur roept uiteenlopende problemen op en vraagt om een permanente vernieuwing van de beroepspraktijk.¹¹

Het Nederlands Instituut voor Mediakunst (NIMK) heeft sinds zijn oprichting in 1978 een lange staat van dienst in het bevorderen van de brede ontwikkeling, toepassing en distributie van nieuwe technologieën in de beeldende kunst. Recentelijk was het een belangrijke partner bij *Inside Installations*, een Europees onderzoeksproject naar de ontwikkeling van nieuwe gereedschappen en methodes voor het behoud en beheer van processurale performance- en installatiekunst.¹² Het NIMK neemt deel aan *Inside Movement Knowledge* omdat dit project de

⁸ Dit engagement vindt zijn weerklink in het recent door het gezelschap opgerichte *Internationaal Choreografisch Kunstencentrum* (ICK) dat door de Gemeente Amsterdam en de Raad voor Cultuur buitengewoon positief werd ontvangen en waarin zowel lectoraat als ook De Theaterschool als partners optreden.

⁹ Zie: Regionale inbedding, International Associate Network. De variëteit aan praktijkvoorbeelden reikt van digitale dansarchieven tot 'online scores' en interactieve trainingssimulaties.

¹⁰ Ter documentatie zie de boekpublicatie door de AHK en EG | PC in bijlage: *Capturing Intention*, Amsterdam 2007. Het prototype van de ruimtelijke interactieve installatie was o.a. te zien op de Nederlandse Dansdagen 2007. En als voorbeeld voor "new learning tools and multimedia projects into dance training" op de internationale *Dance Education Biennale* in Berlin (eveneens 2007).

¹¹ Zie: Variable Media Project: www.variablemedia.net en *Capturing Unstable Media (V2)*: <http://capturing.projects.v2.nl/>.

¹² Zie: *Inside-Installations* project: www.inside-installations.org en bijlage publicatie.

gelegenheid biedt om deze in internationaal verband in de beeldende kunst vergaarde kennis uit te breiden en toe te passen op het domein van de dans. Daartoe zullen een onderzoeksteam van het NIMK en relevante professionele netwerkpartners deel uitmaken van het innovatieprogramma en zich in samenwerking met het dansgezelschap EG | PC en de aan het lectoraat verbonden onderzoekers voornamelijk richten op een uitbreiding van het eerder uitgevoerde onderzoek: *het ontwerp van een exemplarisch multimediaal model voor de documentatie van tot nu toe ongreepbare artistieke processen*.

Dans: ervaringskennis in onderwijs en wetenschap

Sinds de tachtiger jaren hebben de geesteswetenschappen zich vanuit verschillende invalshoeken bezig gehouden met het menselijk lichaam. Het bestuderen van zijn betekenissen en geschiedenissen heeft bijgedragen aan een beter inzicht in de functie van het lichaam voor sociale en culturele ontwikkelingen; en heeft mede geleid tot de opkomst van een aantal nieuwe universitaire vakgebieden, zoals Performance- en Postcolonial Studies of Gender Studies. Methodologisch is er sprake van interdisciplinaire benaderingen waar ook bewegings- en danswetenschappers aan bij hebben gedragen en hun eigen vakgebied met nieuwe kennis hebben verrijkt. Maar de daadwerkelijke fysieke sensatie van bewegen heeft tot nu toe vrijwel geen invloed gehad op deze veranderingen in de academische wereld. Pas tegenwoordig ambiëren de geesteswetenschappen om ervaringsgerichte kennis over het lichaam alsnog deel uit te laten maken van hun studies en trachten zij methodes en verworvenheden uit de kunsten in de eigen faculteit te integreren. In het bijzonder de nog jonge danswetenschap heeft behoefte aan een nieuwe relatie tussen theorie en praktijk en ontwikkelt sterke banden met professionele kunstenaars en het kunstvakonderwijs.

Inside Movement Knowledge sluit met de actuele documentatie- en overdrachtssystemen die door dansgezelschappen worden ontwikkeld aan bij deze ambitie en kan er een doorslaggevende impuls aan geven. Anderzijds bestaat vanuit het praktijkonderwijs in de dans de behoefte aan theoretische onderbouwing. Om deze reden participeren zowel de nieuwe MA-specialisatie danswetenschap aan de Universiteit Utrecht, als ook de sector Dans aan de Amsterdamse Theaterschool/AHK met een onderzoeksgroep (bestaande uit studenten en docenten) die zich specifiek richt op de toetsing en evaluatie van de integratie van theorie en praktijk binnen het innovatieprogramma. De ontwikkeling, het gebruik en de reflectie op de *interactieve dansworkshop installatie* vormt daarbij het gezamenlijke referentiekader. Tevens biedt de betrokkenheid bij het project een concrete gelegenheid voor de gewenste ontmoeting tussen analytische en ervaringskennis en een uniek platform voor nieuwe, interdisciplinaire onderzoeksallianties op het kruispunt van kunstvakonderwijs, wetenschappen en beroepspraktijk.

2. Ambities en Doelstellingen

- *versterking van documentatie, overdracht en toegankelijkheid van dans voor professionals en publiek*
- *vertaling van visies en kennis in hanteerbare instrumenten*
- *wisselwerking tussen professionele disciplinekennis, vorming van praktijktheorie en toepassing van nieuwe media*

Om het artistieke en maatschappelijke potentieel van choreografie en dans te versterken en toegankelijk te maken voor een breder publiek hebben de deelnemende partijen zes ambities geformuleerd:

1. De ontwikkeling, toepassing en distributie van innovatieve vormen van documentatie en overdracht, die voor de huidige professional in de dans-, onderwijs- en erfgoedsector het inzicht in hedendaagse danspraktijken vergroten en de kwaliteit van artistieke processen verbeteren.
2. Het formuleren van een integrale visie op het behoud van instabiele media, zoals dans en performance en de ontsluiting daarvan.
3. De integratie van de specifieke *belichaamde* kennis van choreografie en dans in onderwijs en wetenschap en de bevordering van ervaringsgerichte kennisproductie.
4. Het professionaliseren van praktijkonderzoek over, ten behoeve en vooral *in* de dans.
5. De bevordering van interdisciplinaire kennisuitwisseling tussen professionals uit dans, onderwijs, cultureel erfgoed en wetenschap.
6. En ten slotte: het bijdragen aan de innovatie van de kunstvorm van de 21ste eeuw en aan het maatschappelijk belang van choreografie en dans voor educatie, welzijn en cultuur.

In het kader van *Inside Movement Knowledge* zijn de ambities als volgt vertaald naar concrete doelstellingen:

1. De verdere productontwikkeling van de *interactieve dansworkshop installatie* als prototype voor een innovatief documentatie- en overdrachtssysteem door een interdisciplinair artistiek onderzoeksteam. De ruimtelijke installatie laat de individuele gebruiker de complexe, professionele trainingsmethode *Double Skin/Double Mind* van EG | PC fysiek ervaren en geeft door middel van verschillende bronnen feedback over de kwaliteit van de eigen beweging. De in 2007 gelanceerde experimentele en beknopte versie zal worden geanalyseerd, getest, aangepast en uitgebreid.
2. Het beschikbaar stellen van de installatie als *casestudy* voor onderzoeksgroepen uit het dansonderwijs en de danswetenschap die participeren in het iteratief ontwerpproces. Hierbij treden studenten en docenten uit het kunstvakonderwijs op als *deskundige respondenten* uit het veld, en zal de onderzoeksgroep van de Universiteit Utrecht de installatie als grondslag gebruiken voor de theoretische verdieping van vragen over het beschrijven en noteren van dans in een bredere culturele samenhang.
3. De experimentele toepassing van de geprofessionaliseerde *interactieve dansworkshop installatie* in andere contexten, zoals wetenschappelijk onderzoek, amateurkunst en publieksbereik. Reeds is het prototype al gepresenteerd aan experts uit de cognitiwetenschap die onderzoek doen naar het lichaamsbewustzijn van anorexia patiënten, en is de installatie op meerdere festivals intensief bezocht door ongetraind publiek.
4. De ontwikkeling van een *multimediaal model voor de documentatie van choreografische processen*. Hierbij wordt aangesloten bij de kennis van erfgoed specialisten in de beeldende mediakunst. Verkennend onderzoek naar de categorisatie en classificatie van een concreet voorbeeld uit de professionele danspraktijk zal worden opgevolgd door constructief ontwerp.
5. De organisatie van vier praktische laboratoria (Lab's) waarin de op theorie en praktijk georiënteerde onderzoeksteams meerdere dagen naast elkaar op locatie kunnen werken om de innovatieprojecten *hands-on* en in samenhang verder te ontwikkelen. Tijdens iedere Lab periode wordt een dag gereserveerd voor de uitwisseling en de integratie van de uiteenlopende trajecten.
6. De organisatie van twee conferenties waarin tussentijdse rapportage en reflectie op de voortgang van de onderzoekstrajecten van de deelnemende partijen centraal staan. Tijdens de conferenties wordt zowel aandacht besteed aan de interne discussie, als aan intensieve uitwisseling in een internationale context (deelname van leden van het *Associates Research Network*) als ook aan de communicatie met het landelijke vakpubliek.
7. De aansluiting bij internationale *Best Practices* in de relevante beroepsdomeinen door de regelmatige feedback van een uitgebreid *International Associates Network*. De participerende choreografen en erfgoeddeskundigen en hun vooruitstrevende onderzoekspraktijk zullen met name deel uitmaken van de hierboven genoemde conferenties.
8. De documentatie van alle zes evenementen ten behoeve van de disseminatie en communicatie van het onderzoeksproject met het professionele veld. *Inside Movement Knowledge* onderhoudt een projectwebsite, verspreidt een afsluitende documentatie en een na afloop van het project te verschijnen publicatie in boekvorm.
9. De ontwikkeling van nieuwe praktijkgerichte wetenschappelijke methodes die het ontwerpproces en de onderzoeksresultaten van *Inside Movement Knowledge* theoretisch inbedden en kritisch evalueren. Dit zal zowel als onderdeel van het project zelf plaatsvinden, als ook door middel van publicaties in vakbladen en bijdragen aan conferenties.
10. De ruime distributie van de onderzoeksresultaten, zodat *Inside Movement Knowledge* een meetbaar effect heeft op de ontwikkeling van de beroepspraktijk van choreografen, docenten, conservatoren en danswetenschappers.

3. Regionale inbedding

- *geen plaatsgebonden maar universele netwerkvorming*
- *concentratie van krachten in netwerken en organisaties met een gemeenschappelijke focus op het onderzoek naar en de toegankelijkheid van dans als cultureel erfgoed, en met name op dansdocumentatie en overdracht*

Het netwerk omvat vijf samenwerkende partners die de vier professionele sectoren vertegenwoordigen die bij het innovatieprogramma betrokken zijn: kunstvakonderwijs, danspraktijk, danswetenschap en cultureel erfgoed.

Naast dit consortium is er een landelijk disseminatie platform en hebben internationaal werkende dansprofessionals zich gegroepeerd rond de internationale relevantie van de initiële vraag. Dit internationale netwerk van vrije danskunstenaars en choreografen heeft tot een

sterke internationale inbedding van het project geleid met zowel een internationaal disseminatie platform als de uitwisseling met zeven gerelateerde onderzoeksprojecten.

Consortium partners

AHK/ Lectoraat Kunstpraktijk en artistieke ontwikkeling

Met het lectoraat Kunstpraktijk en artistieke ontwikkeling heeft de AHK zich de afgelopen vier jaar in het bijzonder geprofileerd op het gebied van (interdisciplinair) kunstonderzoek dat onderwijs, beroepspraktijk en nieuwe artistieke ontwikkelingen productief met elkaar verbindt. Het interfacultaire lectoraat initieert, produceert en coproduceert onder leiding van lector Marijke Hoogenboom een grote diversiteit aan projecten met partners uit het veld, waaronder een artist-in-residence-programma. Dit AIR-programma heeft het vooraanstaande Amsterdamse dansgezelschap EG | PC de gelegenheid geboden om aan de pilot voor het onderzoeksproject *Inside Movement Knowledge* te beginnen. Vervolgens is aan de AHK sinds 2005 stapsgewijs een brede onderzoeksgroep opgebouwd, die aangestuurd wordt door het lectoraat en samenwerkt met de dansopleidingen aan De Theaterschool.

Inside Movement Knowledge komt voort uit de gerichte investering in de *kennisbrugfunctie* die het lectoraat *Kunstpraktijk en artistieke ontwikkeling* vervult tussen kunstvakonderwijs en beroepspraktijk. De kunsten kennen geen zogenaamde derde cyclus voor onderzoek en ontwikkeling in de sector en hebben hun hoogste opleidingsniveau gelegd op het niveau van de HBO master. Het lectoraat is daardoor bij uitstek de plek binnen de hogeschool om verantwoordelijkheid te nemen voor de beantwoording van actuele ontwikkelingsvragen van professionals.

AHK/ de Theaterschool, sector Dans

De zes verschillende dansopleidingen aan de AHK vertegenwoordigen samen het professionele dansveld in al zijn diversiteit en richten zich zowel op actuele ontwikkelingen in de dans, als op traditionele vormen. Er zijn twee opleidingen voor toekomstige choreografen: de *School voor Nieuwe Dansontwikkeling* (bachelor) en de *Amsterdam Master of Choreography*.¹³ De SNDO stelt het kritisch onderlegde uitvinden en componeren van authentiek bewegingsmateriaal centraal. De *Amsterdam Master of Choreography* beoogt een bijdrage te leveren aan hedendaags dansonderzoek en danscreatie in Nederland en daarbuiten. Beide opleidingen trekken studenten aan die hun jonge praktijk willen ijken, hun creatieve processen willen verbreden en zich zelfstandig in het veld willen positioneren.

De sector Dans zal onder leiding van Leontien Wiering (directielid van de Theaterschool en hoofd van de sector Dans) een kleine maar gerichte opleidingsoverstijgende onderzoeksgroep vormen van studenten en docenten om nauw samen te werken met de aan het lectoraat verbonden onderzoekers bij het toetsen en evalueren van de *interactieve dansworkshop installatie*. Het onderzoeksproject wordt in overleg met de docenten ingebed in een tweejarig traject om specifieke leer- en onderwijsmodellen te ontwikkelen rond de casestudy, waarin de kennismaking met het gezelschap en vragen over trainingsprincipes, lichaamswaarneming, dansnotatie en het gebruik van multimedia in het onderwijs systematisch aan de orde komen. *Inside Movement Knowledge* bouwt voort op de betrokkenheid van EG | PC bij het dansonderwijs aan de AHK sinds 2005. De bestending van intensieve contacten met de professionele praktijk en curriculumvernieuwing zijn twee van de beoogde uitkomsten.

Universiteit Utrecht/ Media- en Cultuurwetenschappen

Het departement Media- en Cultuurwetenschappen bevat onder andere de leerstoel Theater-, Film- en Televisiewetenschap die zich richt op een breed scala aan objecten op het terrein van theater en audiovisuele media. Aan de Universiteit Utrecht worden toneel, dans, film, televisie en nieuwe media bestudeerd als verschillende processen van communicatie tussen makers en toeschouwers/gebruikers en worden inzichten, methoden en technieken niet alleen ontwikkeld binnen het eigen vakgebied, maar ook ontleend aan andere wetenschappen zoals geschiedenis, filosofie, psychologie en sociologie. Onder leiding van Professor Maaïke Bleeker zet de leerstoel binnen zijn bestaande onderzoeksmaster de eerste specialisatie voor Danswetenschap in Nederland op. Primair thema vormt de complexe relatie tussen 'dans en schrijven' en de verbanden met andere disciplines die de betekenis van inscripties, lichaam en beweging bestuderen.

Naast Professor Bleeker zal het wetenschappelijk onderzoeksteam nieuwe masterstudenten en een aantal adjunct-onderzoekers omvatten. Van november 2008 tot februari 2009 voegt zich Professor Michael Kobialka (University of Minnesota, Leerstoel Belle van Zuylen aan de Universiteit Utrecht 2008-2009) als gast bij de groep. Andere onderzoekers van het departement (musicologie, media studies, film studies, gender studies) zijn uitgenodigd om

¹³ Naast deze opleidingen omvat de sector Dans de Nationale Balletacademie, de opleiding Moderne Theaterdans, de opleiding Jazz en musicaldans en de opleiding Docent dans.

hun specifieke deskundigheid aan het onderzoek bij te dragen. De leerstoel Theaterwetenschap zal onder andere medeverantwoordelijk zijn om een visie te formuleren over de doorwerking en de disseminatie van de onderzoeksresultaten in onderwijs en wetenschap. Er wordt verwacht dat *Inside Movement Knowledge* een sterke impuls kan geven aan de versterking van praktijkgericht kunstonderzoek en aan de wenselijke interdisciplinaire toepassingscontext van danswetenschap.

Emio Greco | PC

Het in Amsterdam gevestigde dansgezelschap Emio Greco | PC heeft zich sinds zijn oprichting in 1995 toegelegd op danscreatie op het scherp van de snede. Vertrekpunt voor de zoektocht naar de fundamentele eigenschappen van dans zijn de nieuwsgierigheid naar het lichaam en haar innerlijke motieven, maar ook steeds weer samenwerkingsverbanden met andere disciplines en het engagement voor de reflectie op de eigen praktijk. Zo profileerde het gezelschap zich met hun Salon's *Dance & Discourse* al enige jaren als forum voor professionele collegae, critici, wetenschappers en dramaturgen. Tevens heeft het gezelschap een educatief programma ontwikkeld onder de naam *Academia Mobile* en reeds in 2005 een begin gemaakt aan het onderzoek naar dansnotatie, recreatie en overdracht. De eerste fase van het onderzoek werd afgesloten met een documentaire over de workshop *Double Skin/Double Mind*. De tweede fase, in samenwerking met het lectoraat Kunstpraktijk en artistieke ontwikkeling, leidde tot een breed onderzoeksteam van experts op het gebied van dansnotatie, film, digitale bewegingsanalyse, interactief media design en cognitiewetenschap. In deze fase ontstond ook de betrokkenheid van het internationale onderzoeksinstituut IRCAM (*Institut de Recherche et de Coordination Acoustique/Musique*), dat nu als een van de twee disseminatieplatforms optreedt. De tussentijdse resultaten functioneren als instrumenteel uitgangspunt voor het innovatieprogramma en bestaan uit: het prototype van de ruimtelijke *dansworkshop installatie*, de boekpublicatie *Capturing Intention* en een voorzet voor een interactief DVD-ROM archief.

Inside Movement Knowledge vindt zijn weerklink tevens in het recent door het gezelschap opgericht *Internationaal Choreografisch Kunstencentrum (ICK)* dat als *internationaal platform* door de Gemeente Amsterdam en de Raad voor Cultuur buitengewoon positief werd ontvangen en waarin zowel het lectoraat als de Theaterschool als partners optreden. Daarmee is EG | PC in het innovatieprogramma niet alleen een artistieke deelnemer, maar een volwaardig ontwikkelde onderzoeksorganisatie die zich kan meten met andere uitzonderlijke dansgezelschappen van wereldklasse (zie *International Associates Network*).

Het Nederlands Instituut voor Mediakunst (NIMK)

Nederlands Instituut voor Mediakunst, Montevideo/Time Based Arts heeft sinds zijn oprichting in 1978 een lange staat van dienst in het bevorderen van de brede ontwikkeling, toepassing en distributie van nieuwe technologieën in de beeldende kunst. Het NIMK ondersteunt mediakunst op drie kerngebieden: presentatie, onderzoek en conservatie. Collectiebeheerders, conservatoren en restauratoren op het gebied van hedendaagse beeldende kunst ondervinden vergelijkbare uitdagingen als de danssector bij het behoud en beheer van *instabiele* media. Van 2004 tot 2007, en onder leiding van Gaby Wijers, was het NIMK een belangrijke partner bij *Inside Installations*, een Europees project voor het onderzoek naar en de ontwikkeling van nieuwe gereedschappen en methodes voor processurale performance- en installatiekunst. *Inside Movement Knowledge* biedt de gelegenheid om deze in internationaal verband vergaarde kennis te bestendigen, uit te breiden en toe te passen op het domein van de dans. Daartoe zullen een onderzoeksteam van het NIMK en relevante professionele netwerkpartners deel uitmaken van het innovatieprogramma en zich in samenwerking met het dansgezelschap EG | PC en de aan het lectoraat verbonden onderzoekers voornamelijk richten op een tweede casestudy: *het ontwerp van een multimediale toepassing voor de documentatie van tot nu toe ongrijpbare artistieke processen*. Tevens vormen de nieuwe modellen die tijdens het innovatieprogramma worden ontwikkeld het uitgangspunt voor een volgende onderzoeksfase die tot daadwerkelijke producten moet leiden.

Disseminatie platforms

Springdance Festival

Het jaarlijkse in april gehouden *Springdance Festival* in Utrecht is als *voorhoedefestival* (Raad voor Cultuur) het meest belangwekkende platform voor actuele ontwikkelingen in de internationale en nationale hedendaagse dans en performancekunst in Nederland. Het stimuleert actief de talentontwikkeling van Nederlandse en buitenlandse danskunstenaars, de innovatie van de discipline en de verbreding van het publiek. *Inside Movement Knowledge* zal zich op uitnodiging van Springdance op cruciale momenten van de onderzoeksperiode met een werkconferentie aan het festival verbinden om in een productieve nationale en internationale

context de onderzoeksresultaten te delen met het professionele veld en geïnteresseerd publiek.

IRCAM

Het *Institut de Recherche et de Coordination Acoustique/Musique* in Parijs staat internationaal bekend als vooraanstaand instituut op het gebied van nieuwe (al dan niet elektronische) muziek, dat specialisten uit verschillende disciplines (muziek, informatica, akoestiek e.d.) samenbrengt. Pas recentelijk heeft IRCAM zijn aandachtsgebieden uitgebreid naar de visuele en auditieve representatie van beweging en dans. Er wordt onder andere specialistisch onderzoek gedaan naar de analyse van beweging door middel van zogenaamde *Gesture Follower* apparatuur. Ook *Inside Movement Knowledge* maakt in het ontwerp van de installatie met behulp van IRCAM gebruik van deze nieuwe toepassing en vindt zo aansluiting bij een unieke onderzoeksgemeenschap (Real-Time Musical Interactions Research Team), die in international verband bij zal dragen aan de doorwerking en communicatie van de onderzoeksresultaten.

International Associates Network

Om recht te doen aan de internationale relevantie van de initiële vraag van professionals, is het innovatieprogramma ingebed in een excellente internationale context: een netwerk van professionele deskundigen die gerelateerde onderzoeksprojecten leiden in Nederland en elders in de wereld. De volgende projecten en individuen hebben toegezegd om actief deel te nemen aan *Inside Movement Knowledge*, hetzij op afstand, in het kader van de voortdurend online gepubliceerde projectdocumentatie, hetzij door ten minste de jaarlijkse werkconferenties bij te wonen (zie bijlage met intentieverklaringen). Dit netwerk op het gebied van choreografie en dans wordt aangestuurd door Scott deLahunta (die zelf een brugfunctie tussen een aantal van deze initiatieven vervult). Het netwerk op het gebied van erfgoed en nieuwe media is verbonden aan Gaby Wijers (NIMK). Voor nadere toelichting zie de bijgevoegde curricula vitae.

Choreografie en dans:

- Entity Research Project: Wayne McGregor | Random Dance (London) - Rebecca Marshall
- On Line Interactive Score Project. The Forsythe Company/ Ohio State University Frankfurt/Columbus, Ohio) - Norah Zuniga Shaw / Gunther Henn
- Siobhan Davies Digital Dance Archive: Siobhan Davies Dance/ Coventry University (London/Coventry) - Sarah Whatley
- Transmedia Knowledge Base for Dance: Rui Horta/ University of Lisbon (Lisbon) - Carla Montez Fernandez

Cultureel erfgoed en digitale media:

- Instituut Collectie Nederland: Vivian van Saaze (Amsterdam)
- Tinguely Museum Basel: Reinhard Bek (Bazel)
- Guggenheim and Variable Media Network: Caitlin Jones (New York City)

4. Kenniscirculatie en onderzoek

- *verscheidenheid aan deelnemende partijen, werkvormen, producten en communicatiemiddelen*
- *onderlinge wisselwerking binnen deze mix van werkvormen als katalysator voor de projectresultaten*

De door het innovatieprogramma gehanteerde onderzoeksmethodes komen voort uit bestaande en beproefde praktijken van de verschillende betrokken vakgebieden die onder andere gebruik maken van casestudies, iteratief ontwerp, verkennend, constructief en empirisch onderzoek, interviews, participerende observatie en inhoudsanalyse.

Het uitgangspunt voor *Inside Movement Knowledge* vormen twee innovatieprojecten die nieuwe instrumenten ontwikkelen ten behoeve van documentatie, ontsluiting en overdracht van hedendaagse danspraktijken: de zogenaamde *casestudies*.

Onze opzet voor een intensieve kenniscirculatie tussen de partijen en onderzoekstrajecten is gebaseerd op zes afzonderlijke activiteiten (zie hieronder) en wordt door de stuurgroep van het project begeleid en bewaakt. Innovatieprojecten en kenniscirculatie hangen echter zo met elkaar samen, dat juist de dynamiek en interactie (tussen sectoren, instellingen en disciplines) tot nieuwe *Best Practice* modellen zal leiden die in het professionele veld kunnen worden toegepast.

Onderzoek

Het centrale gegeven van *Inside Movement Knowledge* is een interactieve, ruimtelijke installatie die gebruik maakt van uiteenlopende media (zoals projectieschermen, videobeeld, sensoren, infraroodapparatuur) en een complex trainingsprogramma van het dansgezelschap EG | PC simuleert. De installatie laat de professionele of amateuristische gebruiker kennis maken met een geavanceerde trainingsmethode en geeft door middel van verschillende bronnen (grafische weergave, real-time projecties, geluid) feedback over de kwaliteit van de eigen prestaties. Terwijl de danser of toeschouwer tussen zwarte wanden beweegt vertalen sensoren diens motoriek naar data die op het scherm naast het gedanst voorbeeld te zien zijn als geanimeerde representatie van zijn eigen lichaam. Het doel van de installatie (en dus de beoogde ontwikkeling van de installatie als innovatieproject) is niet gericht op de precieze imitatie van het gedanst voorbeeld, maar op de mate waarin de individuele gebruiker zelf de innerlijke sensatie van het dansidroom van EG | PC kan ervaren.

Tot nu toe kent de Nederlandse danssector geen enkel instrument van deze aard. En is er nog nauwelijks geëxperimenteerd met de mogelijkheid om specifieke danspraktijken (of life-art) onafhankelijk van de professionals zelf te ervaren en over te dragen. Hetzij ten behoeve van het kunstvakonderwijs, het cultureel erfgoed, de wetenschap of het publieksbereik.

Momenteel bestaat alleen een prototype van de *interactieve dansworkshop installatie*, die in 2007 op de Nederlandse Dansdagen is gelanceerd en vervolgens met behulp van feedback van professionele en niet professionele gebruikers tijdens publieke opstellingen in Berlijn (*Dance Education Biennale*) en Springdance werd geëvalueerd. Om het zodanig ontwikkeld instrument echter ook beschikbaar te kunnen stellen aan de sector en bij te laten dragen aan het verder professionaliseren van de huidige professional, is een kwaliteitsverbetering nodig op uiteenlopende niveaus:

- *inhoudelijk*, door de complexiteit van de artistieke informatie te verhogen
- *technologisch*, door het gebruik van de geavanceerde media aan te passen
- *ervaringsgericht*, door de mate van de individuele sensatie te versterken
- *educatief*, door het gebruik binnen het onderwijs te testen
- *professioneel*, door aan te sluiten bij innovatievragen uit andere beroepsdomeinen
- *sociaal*, door de toepasbaarheid in andere contexten te onderzoeken
- en ten slotte *reflectief*, om door de theoretische, wetenschappelijke verdieping tevens uitspraken te kunnen doen over de dilemma's, perspectieven en betekenis van dergelijke instrumenten voor toekomstige culturele ontwikkelingen.

Het tweede innovatieproject is minder op de dansspecifieke ervaring van de gebruiker/toeschouwer gericht, dan op de bredere problematiek van beheer en behoud van immaterieel erfgoed. Het domein van de dans – dat in deze aanvraag centraal staat – maakt als culturele uiting onderdeel uit van het immateriële erfgoed van Nederland. De beleving, reconstructie en overdracht van dans draagt bij aan wederzijds begrip voor verschillende identiteiten binnen de samenleving.

Het onderzoeksteam van het Nederlandse Instituut voor Mediakunst zal de bestaande documentatie van een concreet choreografisch proces beschouwen en vervolgens met behulp van nieuwste inzichten op het gebied van data-analyse en archivering een *verkennend onderzoek* uitvoeren naar de categorisatie en classificatie van relevante informatie. De tweede fase is gericht op *constructief onderzoek*, om door middel van computer visualisatie en interface design, maar vooral met de expertise over de conservering van *instabiele* media in de beeldende kunst een exemplarisch model voor de documentatie van artistieke processen in de dans te ontwerpen. Naast de actieve participatie in vier hieronder beschreven praktische laboratoria zal het onderzoeksteam ook een workshop organiseren die de bestaande *Best Practices* uit de beroepspraktijk van erfgoed specialisten bij elkaar brengt (bijv. Architecture of Interaction).¹⁴ Ten slotte vormen deze nieuwe modellen voor een *multimediale documentatie van artistieke processen* die tijdens het innovatieprogramma worden ontwikkeld het uitgangspunt voor een volgende onderzoeksfase (na RAAK) die tot de verdere (re-)productie en verspreiding van de producten moet leiden.

De verschillende fases en implicaties van deze ontwikkelings- en ontwerpprocessen zijn in hoge mate ingebed in feedback procedures, zowel op *user* als ook op *wetenschappelijk* niveau. Voor de onderzoeksgroep uit het dansonderwijs, maar ook voor het wetenschappelijk onderzoeksteam vormen zij casestudies, die bevraagd, getest en door de eigen specialisatie geïnformeerd zullen worden. Zo zal de Universiteit Utrecht o.a. een *verkennend vooronderzoek* doen naar de complexe relatie tussen *'dans en schrijven'* om de onderzoeksvragen van het innovatieprogramma te identificeren en te structureren en vervolgens te vertalen naar eigen

¹⁴ www.architectureofinteraction.net

onderzoeksgebieden. Maar ook de omgekeerde kennisvraag is van toepassing: de op de ontwerppraktijk georiënteerde onderzoeksteams zullen in het tweede loopjaar van het programma hun voorlopige resultaten ter evaluatie voorleggen aan het wetenschappelijke onderzoeksteam. Bij deze brede opzet van inhoudelijke feedback procedures zijn ook de leden van het *International Associates Network* betrokken.

Kenniscirculatie

Het innovatieprogramma maakt gebruik van een aantal afzonderlijke activiteiten om de kenniscirculatie tussen de partijen en onderzoekstrajecten optimaal te faciliteren: interactieve dansworkshop installatie; praktische laboratoria; werkconferenties; aansluiting bij het *International Associates Network*; voortdurend online gepubliceerde projectdocumentatie.

Interactieve dansworkshop installatie: het unieke kenniscirculatieobject van het project; het maakt informatie over het artistieke trainings- en creatieproces toegankelijk, is gericht op de kennisoverdracht tussen dansdeskundigen en amateurs, biedt gelegenheid voor een directe ontmoeting van analytische en ervaringskennis, maar stelt ook de manier van kennisproductie op zich ter discussie.

Vier praktische laboratoria: waarin de op theorie en praktijk georiënteerde onderzoeksteams telkens vijf dagen naast elkaar op locatie (en met het prototype) kunnen werken om de innovatieprojecten *hands-on* en in samenhang verder te ontwikkelen. Tijdens iedere Lab periode wordt een dag gereserveerd voor de uitwisseling en de integratie van de uiteenlopende trajecten.

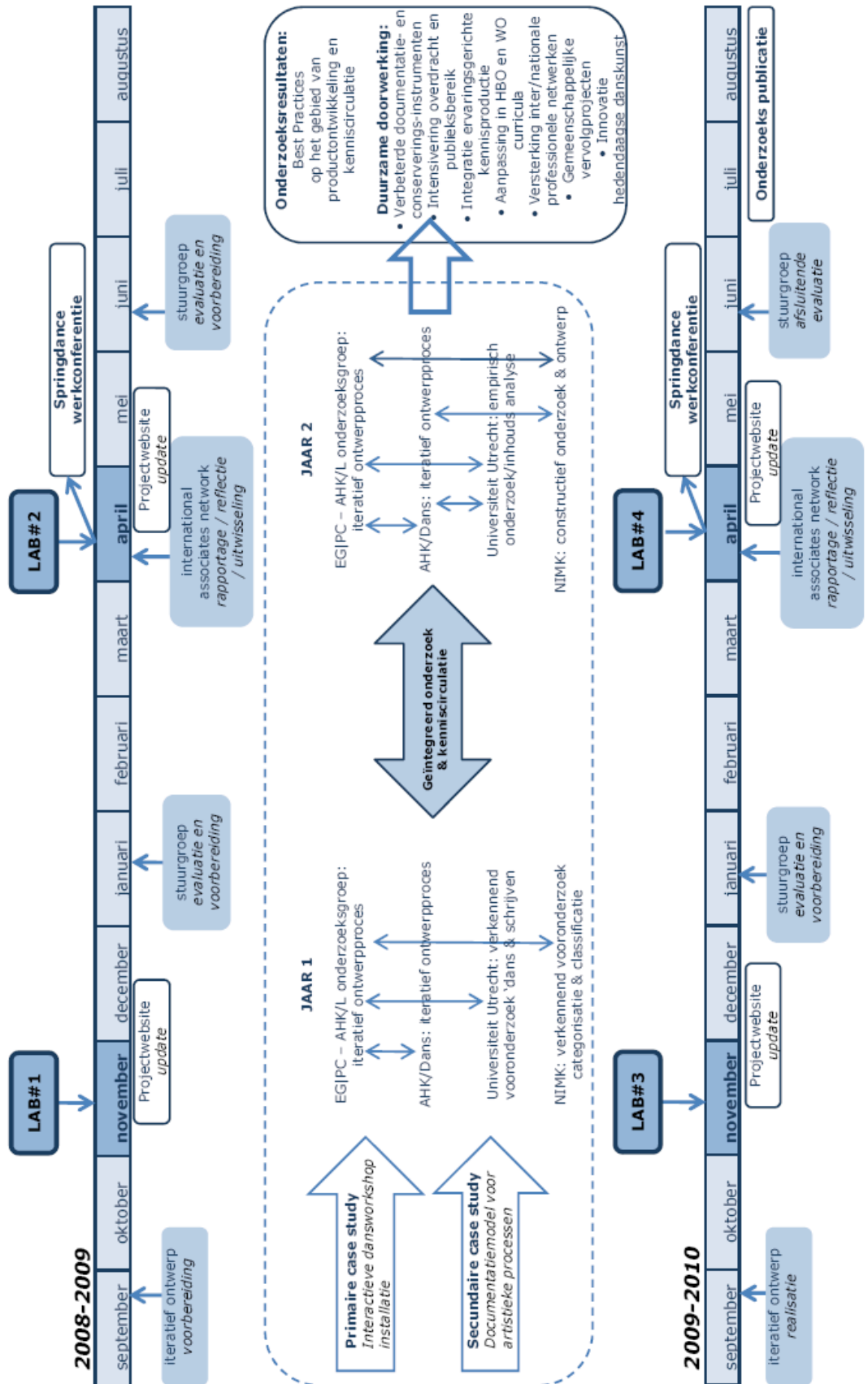
Twee werkconferenties: deze driedaagse evenementen zullen alle onderzoeksgroepen betrekken bij het terugrapporteren en reflecteren op de tot dusver opgebouwde en opgedane kennis. Tevens vindt er een intensieve uitwisseling plaats in met de leden van het *Associates Research Network* en met het Nederlandse vakpubliek.

International Associates Network: het innovatieprogramma heeft aansluiting bij internationale *Best Practices* in de relevante beroepsdomeinen door het regelmatige feedback van een uitgebreid *International Associates Network*. Deze participerende choreografen en erfgoed specialisten met hun vooruitstrevende onderzoekspraktijk zullen met name deel uitmaken van de jaarlijkse conferentie en/of bijdragen aan deelprojecten en publicaties.

Projectwebsite: door middel van een projectwebsite zal *Inside Movement Knowledge* zorgen voor een doorlopende communicatie met zijn onderzoeksgemeenschap en relevante kennisbronnen tevens toegankelijk maken voor geïnteresseerde professionals. Een eenvoudig te hanteren online content management systeem stelt de deelnemers in staat om hun digitale mediabestanden te organiseren, te delen en te presenteren zodat de projectwebsite op tenminste vier vaste momenten geactualiseerd kan worden.

Procesbegeleiding: naast de activiteiten op programmaniveau wordt een centrale *stuurgroep* ingezet om de complexe interdisciplinaire kenniscirculatie die het innovatieprogramma stimuleert te bewaken. De stuurgroep is samengesteld uit vertegenwoordigers van de betrokken consortiumpartners en overlegt ieder kwartaal tussen de evenementen in over de voorbereiding, uitvoering en voortgang van de activiteiten. De kenniscirculatie strategie voor het innovatieprogramma gaat ervan uit dat 75% van de kennisproductie kan worden gemeten en geëvalueerd met behulp van domeinspecifieke indicatoren; bijvoorbeeld, het succes van het iteratieve ontwerpproces met dansstudenten zal deels worden gebaseerd op hun feedback als *deskundige gebruikers*; het succes van de ontwikkeling van een *multimediaal documentatiemodel* zal worden gemeten aan de hand van criteria die zijn opgesteld door de erfgoeddeskundigen. 25% van de nieuwe kennis zal echter uniek zijn, tussen de domeinen in liggen en een uitdaging vormen voor monitoring, evaluatie en succesmeting. Van de stuurgroep wordt dan ook verwacht dat zij een substantiële bijdrage zullen leveren aan het identificeren en beoordelen van deze hybride kennisproductie. En dat zij samen met het programmamanagement een voorstel zullen doen voor het vervolg op dit RAAK-programma.

Inside Movement Knowledge uitvoering onderzoek en kenniscirculatie

5. Uitvoering en programmamanagement

- *mix van ervaringen en gebeurtenissen – zowel in theoretische als in praktische contexten – als sterke inspiratiebron voor de deelnemende professionals*

Uitvoering

Het programma *Inside Movement Knowledge* kent een looptijd van twee jaar (september 2008 t/m augustus 2010), waarbij voor de verschillende doelstellingen passende instrumenten worden ingezet. Op projectniveau is een onderscheid tussen innovatieprojecten (waar de ontwikkeling van innovatieve producten centraal staat) en activiteiten die bijdragen tot de kennisproductie en kenniscirculatie (d.w.z. ook bij de productontwikkeling wordt uiteraard nieuwe kennis opgedaan die zal worden gedocumenteerd en als Best Practices vastgelegd).

De twee innovatieprojecten (*Interactieve dansworkshop installatie* en *Documentatiemodel voor artistieke processen*) worden georganiseerd door de onderzoeksgroepen EG | PC - AHK/lectoraat, AHK/Dans en het NIMK en zijn ingebed in vier elkaar opvolgende, meerdaagse praktische laboratoria in november 2008, april en november 2009 en april 2010.

Ook de activiteiten die meer specifiek gericht zijn op kennisproductie en kenniscirculatie (integratiebijeenkomsten, onderzoeksgroep Universiteit Utrecht, feedback en toetsing, stuurgroep, *International Associates Network*) kennen een fasering en zijn geïntegreerd in zowel de Lab's, als de twee werkconferenties in april 2009 en april 2010.

Deze opzet van het programma biedt de verschillende partijen de mogelijkheid om in samenwerking met uiteenlopende 'gebruikers' tijdens de projectperiode meerdere keren de cyclus te doorlopen van conceptontwikkeling -> experimentele opstelling -> toetsing in de praktijk -> evaluatie -> aanpassing. Dit betekent ook een logische inbedding van de disseminatiestroom en geplande presentaties en publicaties in verschillende ontwikkelingsstadia en voor verschillende doelgroepen, variërend van festivalpubliek tot wetenschappelijke conferenties.

Gedurende de gehele projectperiode is er steeds weer direct verband met de verkennende, bevragende en ten slotte evaluerende input vanuit theorie en wetenschap en is het EG | PC - AHK/lectoraat onderzoeksteam op gezette momenten betrokken bij aan het project gerelateerd onderwijs aan de AHK/Dans en de Universiteit Utrecht.

De communicatie *binnen* het programma wordt bewerkstelligd door interne voortgangsrapportage, de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor de projectwebsite die na ieder Lab geactualiseerd wordt en bijeenkomsten van de stuurgroep op tenminste vier vastgestelde momenten, in januari en juni 2009, en januari en juni 2010.

De communicatie *over* het gehele programma vindt plaats door middel van openbare evenementen tijdens de twee werkconferenties in april 2009 en april 2010, wederom de projectwebsite en de afsluitende onderzoeksrapportage in augustus 2010.

Programmamanagement

De eindverantwoordelijkheid voor de uitvoering van het RAAK programma ligt bij de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten. Deze is penvoerder.

Het programma zelf is een initiatief van het lectoraat Kunstpraktijk en artistieke ontwikkeling. De inhoudelijke en praktische uitvoering van het project is de verantwoordelijkheid van de lector.

Het project wordt vormgegeven door twee projectleiders: Scott deLahunta en Bertha Bermúdez. Als programmamanager is Corine Sniijders aangesteld.

De programmamanager voorziet in de ondersteuning ten aanzien van de planning, het zakelijk beheer, monitoring, evaluatie en de organisatorische afhandeling van alle activiteiten binnen het project. De programmamanager wordt aangestuurd en bijgestaan door de betrokken lector en de projectleiders.

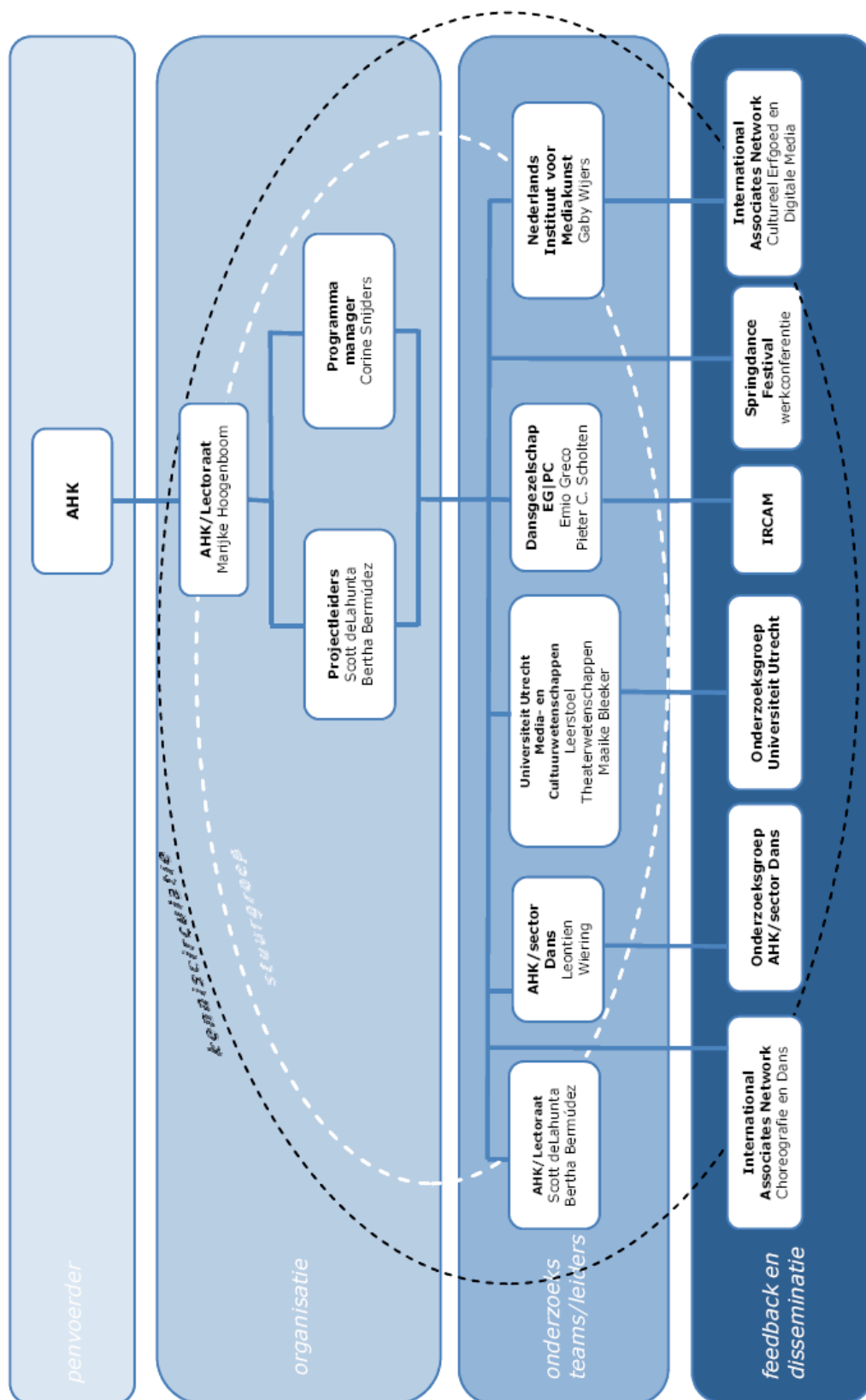
Vanuit het lectoraat is een onderzoeksgroep samengesteld van specialisten op het gebied van nieuwe media en dans. De andere leden van het consortium worden vertegenwoordigd door een professional, die tevens binnen de eigen instelling fungeert als coördinator die zorgt voor de aansturing van de activiteiten binnen de eigen instelling. Deze coördinator zorgt voor de communicatie met de projectleiders, de programmamanager en de andere deelnemers aan het onderzoek.

Naast het consortium wordt het onderzoek gevoed door een groep van internationale specialisten – het *International Associates Network*.

Het Springdance Festival in Utrecht functioneert in beide jaren als disseminatie platform.

Voor de bewaking van de voortgang van het totale project wordt een stuurgroep ingesteld, bestaande uit inhoudelijke deskundige vertegenwoordigers van de consortiumleden.

Inside Movement Knowledge organogram

6. Disseminatie

- *openbaarmaking van (tussen-)resultaten, aansluitend bij de gangbare vormen van kennisdeling in een op zichzelf dynamische vakwereld*

De betrokken deelnemers aan het consortium beschikken over uitstekende - elkaar aanvullende - regionale, nationale en internationale verbanden in zowel de professionele kunst-, erfgoed-, onderwijs-, als de wetenschapswereld. De concrete producten van het programma zijn bij uitstek geschikt om de onderzoeksresultaten niet alleen theoretisch te verspreiden (door middel van online en printmedia), maar ook praktisch (door middel van presentaties en actieve participatie).

Nu al heeft de zorgvuldige promotie van de voorloper van het onderzoeksproject door aankondigingen, publicaties en openbaar debat veel aandacht getrokken bij vakgenoten (via platforms als Cinedans, Nederlandse Dansdagen, Springdance Festival, *Dance Education Biennale*) en pers (zie bijlage Volkskrant artikel 27 november 2007).

De uiteindelijke onderzoeksresultaten van *Inside Movement Knowledge* zullen worden verspreid door middel van:

- Twee openbare werkconferenties** tijdens *Springdance* 2009 en 2010. Het jaarlijkse in april gehouden *Springdance Festival* in Utrecht is als *voorhoedefestival* (Raad voor Cultuur) het meest belangwekkende platform voor actuele ontwikkelingen in de internationale en nationale hedendaagse dans en performancekunst in Nederland. *Inside Movement Knowledge* is uitgenodigd om de context van *Springdance* te gebruiken voor twee werkconferenties om o.a. contact te maken met andere professionals en vergelijkbare initiatieven in Nederland en om het innovatieprogramma tevens toegankelijk te maken voor een algemeen publiek.
- Publicaties in vakbladen** door voornamelijk de wetenschappelijke onderzoekers binnen het innovatieproject, zo mogelijk ook in samenwerking met specialisten uit de andere onderzoeksteams. Voor de hand liggende vakbladen die tevens een collegiale toetsingsfunctie vervullen (peer review) zijn: *Journal of Performance Research*, *International Journal of Performing Arts and Digital Media*, *Dance Research Journal*, *Journal of Interactive Media in Education*, *Inflexions*, enz.
- De **projectwebsite**, het afsluitende **onderzoeksrapport** en de plannen voor een **boekpublicatie** na afloop van het project. Hierbij dient opnieuw *Inside Installations* als voorbeeld. Het eerder uitgevoerde driejarige internationale onderzoeksproject naar het behoud en beheer van installatiekunst wist dertig eigentijdse werken te bespreken en te documenteren.¹⁵ De projectwebsite functioneert als digitale bron om de meest recente informatie van het onderzoeksproces steeds voor alle betrokken partners, platforms en het *International Associates Network* beschikbaar te stellen. Het rapport wordt zo ruim mogelijk binnen de professionele netwerken van de betrokken beroepsdomeinen gedistribueerd.
- Openbare presentaties** op voor de verschillende beroepsdomeinen relevante conferenties, symposia en andere evenementen. Gezien de betrokkenheid van meer dan vijftig professionals, zijn er legio gelegenheden om de resultaten van *Inside Movement Knowledge* te verhalen of om het project bij festivals, kunstcentra, musea etc. te profileren. Verder zal de projectpartner NIMK, in samenwerking met het *Instituut Collectie Nederland* en de *Stichting Behoud Moderne Kunst* in 2010 in Amsterdam een internationale conferentie omtrent *Inside Installations* organiseren. Dit zal een belangrijk platform zijn voor de presentatie van het *Inside Movement Knowledge* project.
- International Associates Network** Al deze verwante onderzoeksprojecten zijn eveneens door vooraanstaande choreografen geïnitieerd en brengen verschillende professies bij elkaar. Van de betrokken individuen wordt verwacht dat zij de uitwisseling met en de prestaties van *Inside Movement Knowledge* ook internationaal zullen verspreiden. Verder zullen professionals uit het innovatieprogramma in internationale platforms participeren die eigen zijn aan de netwerkpartners.

¹⁵ www.inside-installations.org en bijlage publicatie.

7. Resultaten en succesindicatoren

- verankering van de resultaten bij de organisaties in het consortium en daarbuiten
- aftasting mogelijke verspreiding van de resultaten naar verwante organisaties en gebieden

Het project wordt als geslaagd beschouwd als aan het eind ervan (augustus 2010) de volgende resultaten zijn bereikt:

- Bouw van de tweede versie van de *Interactieve dansworkshop installatie*;
- Reproductiemogelijkheid van deze installatie, los van initiator en/of genre;
- De installatie is uitgetest door minstens 20 studenten Dans van de Theaterschool;
- De installatie is uitgetest door minstens 10 dansers en choreografen;
- Er zijn twee openbare presentaties gegeven tijdens het Springdance Festival in Utrecht;
- Er zijn minstens twee wetenschappelijke en/of journalistieke publicaties verschenen in (vak)bladen;
- Er zijn presentaties geweest op minstens twee (inter)nationale conferenties;
- Er zijn toezeggingen voor voortzetting van het *International Associates Network* ten behoeve van de voortzetting van het project na de RAAK periode;
- Er zijn aanpassingen in de curricula van HBO en WO opleidingen in de dans;
- Er is uit de danswereld aantoonbare belangstelling voor de ontwikkelde documentatie en overdrachtmethode bij dansers en choreografen buiten het consortium;
- Er is een website over het project, die geregeld wordt geactualiseerd;
- Er is een plan om het Documentatiemodel voor artistieke processen verder te ontwikkelen en te verspreiden;
- Er is een plan om de *Interactieve dansworkshop installatie* en de ontwikkelde documentatie -en overdrachtmethode te reproduceren en te verspreiden buiten het consortium, met name bij andere dansers, choreografen, professionele dansgezelschappen en dansvakopleidingen, en in het kader van de amateur danswereld.

8. Financiële onderbouwing

- combinatie van stimulans door RAAK-gelden en eigen bijdrage van consortium als voedingsbodemp om resultaten te laten beklijven

Het project *Inside Movement Knowledge* loopt van september 2008 tot en met augustus 2010. Voor die 2 jaar wordt in het kader van RAAK-Publiek een bijdrage gevraagd van 250.000 euro. Vanuit de deelnemers zelf wordt een eigen bijdrage voorzien van 200.827 euro. De totale begroting bedraagt 450.827 euro. Daarmee is de eigen bijdrage van de deelnemers 44% van de totale begroting.

De inzet van uren van de diverse deelnemers is als volgt:

Uren							
Deelnemer:	AHK	AHK/L	AHK/D	UU	EG PC	NIMK	Totaal
Activiteiten							
Kennisprojecten		4096	600	986	446	600	6728
Monitoring & Evaluatie	437						437
Communicatie & Disseminatie	pm	pm					pm
Management	1065						1065
Overige: vergaderingen	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm
Totaal	1502	4096	600	986	446	600	8230

Aan de hand van deze urenberekening komen we tot de volgende begroting:

Kosten						
Deelnemer	Uren	Salarissen/ Honoraria	Overige	Totale kosten	Eigen bijdrage	RAAK
AHK	1502	€ 77.862	€ 15.750	€ 93.612	€ 52.889	€ 40.723
AHK/Lectoraat	4096	€ 168.591	€ 26.850	€ 195.441	€ 67.351	€ 128.090
AHK/sector Dans	600	€ 32.160	€ 600	€ 32.760	€ 16.380	€ 16.380
Universiteit Utrecht	986	€ 53.389	€ 915	€ 54.304	€ 26.853	€ 27.451
EG PC	446	€ 20.210	€ 13.000	€ 33.210	€ 16.604	€ 16.606
NIMK	600	€ 41.250	€ 250	€ 41.500	€ 20.750	€ 20.750
Totaal	8230	€ 393.462	€ 57.365	€ 450.827	€ 200.827	€ 250.000

In aanvulling op bovenstaande overzichten:

- In het urenoverzicht zijn de kosten voor Communicatie & Disseminatie én die voor de vergaderingen niet in uren uitgedrukt. Hieronder vallen o.a. de 3-daagse werkconferenties die georganiseerd worden in het kader van het Springdance Festival 2009 en 2010.
- Bij het onderdeel kenniscirculatie zijn enkele docenten opgenomen, die strikt genomen niet in loondienst zijn bij de AHK. In RAAK-termen betekent dit dat zij beschouwd zouden moeten worden als externe kennistoelieferanciers. Dit komt echter niet overeen met het feit dat bij de bedoelde specialisten beslist sprake is van een duurzame verbintenis met de AHK. De AHK is voor de betrokken internationaal toonaangevende danskunstenaars een thuisbasis voor hun choreografisch werk en hun vooruitstrevende research. Zij vervullen regelmatig gastdocentschappen en adviesfuncties aan de AHK (zie ook de bijgevoegde curricula vitae). Om deze reden zijn zij in de begroting opgenomen als personeel van de hogeschool. Hierdoor wordt de RAAK-norm van maximaal 25 % externen niet overschreden.
- Het urenoverzicht geeft geen volledig inzicht in de kosten van de 4 Labs. Er worden 4 Lab-momenten georganiseerd van telkens 5 dagen. Dit zijn de effectieve werktrajecten van de deelnemers. Aanvullend worden externe specialisten uitgenodigd vanuit het International Associates Network om hun expertise op specifieke terreinen toe te voegen. Tevens wordt in Lab#3 een Expert Meeting van een dag verzorgd door het NIMK.
- De overige kosten van de AHK omvatten de productiekosten ten aanzien van de organisatie van de Labs en de reiskosten van de programmamanager. De Labs zullen telkens plaatshebben in de AHK in Amsterdam.
- De overige kosten bij AHK/Lectoraat omvatten de reis- en verblijfkosten van de leden van het AHK/Lectoraat onderzoeksteam, dit zijn de specialisten Chris Ziegler, Eliane Mirzabekiantz en van IRCAM de specialist Frédéric Bevilacqua.

- De overige kosten EG | PC omvatten de kosten betreffende transport, opbouw, beheer én aanpassingen voor de Double Skin/Double Mind Installatie. Deze wordt steeds ten behoeve van de Labs opgebouwd, dus 4 maal.
- De overige kosten bij de andere deelnemers betreffen reiskosten in verband met overleg en Labs.
- Sommige medewerkers en deelnemers zijn BTW-plichtig en zullen dit in rekening brengen bij de hogeschool. Dit is verwerkt in de uurtarieven.

9. CV's voornaamste betrokken professionals¹⁶

Marijke Hoogenboom geeft als lector sinds 2003 leiding aan het lectoraat Kunstpraktijk en artistieke ontwikkeling dat ten doel heeft een sterke impuls te geven aan de uitwisseling tussen de internationale status van vernieuwende kunstpraktijk en het onderwijs- en onderzoeksbeleid van de school en de individuele faculteiten. Zij was, sinds de oprichting in 1993, één van de architecten van de postacademische werkplaats voor de podiumkunsten DasArts en werkt tevens als freelance dramaturg, curator en adviseur voor kunst en educatie in Nederland en daarbuiten. Zij is o.a. commissielid bij de Raad voor Cultuur en het Prins Bernhard Cultuurfonds.

Projectleider **Scott deLahunta** is onderzoeker bij de lectoraten Kunsttheorie en onderzoek en Kunstpraktijk en artistieke ontwikkeling aan de AHK. Hij is tevens mede oprichter, voormalig stafid en nu docent bij de *Master of Choreography* aan De Theaterschool. Vanuit zijn basis in Amsterdam werkt hij als onderzoeker, schrijver, adviseur en organisator voor een breed scala aan internationale projecten die de podiumkunsten in contact brengen met andere disciplines en praktijken. Hij is tevens Associate Research Fellow aan het Dartington College of Arts en redacteur van de vakbladen *Performance Research*, *Dance Theatre Journal* en *International Journal of Performance and Digital Media*.

Projectleider **Bertha Bermúdez Pascual** is vanuit het gezelschap van EG | PC sinds 2006 als onderzoeker verbonden aan het lectoraat. Tevens treedt zij sinds de residentie van EG | PC aan De Theaterschool regelmatig op als docent. Zij was laureaat voor de Prix de Lausanne in 1992. Na haar dansopleiding in Pamplona volgde zij een opleiding tot professioneel danser aan de Rudra Béjart Dance School in Lausanne en de John Cranko School in Stuttgart. Tussen 1993 en 1996 danste ze bij het Ballett Frankfurt en voegde zich vervolgens bij de Compañía Nacional de Danza in Madrid. Zij heeft gedanst in choreografieën van o.a. William Forsythe, Nacho Duato, Jirí Kylián, Ohad Naharin en Hans van Manen. Bertha Bermúdez Pascual kwam in 1998 bij EG | PC en heeft in het gros van hun werken gedanst. In 2005 stopte zij met dansen en begon binnen het gezelschap van EG | PC met de overdracht van hun werk en met het onderzoek naar dansnotatie.

Choreografen **Emio Greco** en **Pieter C. Scholten** waren reeds in 2005 als artists-in-residence aan het lectoraat en De Theaterschool verbonden. Sindsdien zijn zij naast het onderzoeksproject ook steeds weer als docent betrokken, en treden De Theaterschool en het lectoraat als partners op voor hun recent opgericht Internationaal Choreografisch Kunstencentrum (ICK). Sinds 1995 werken zij samen als international gerenommeerd dansgezelschap EG | PC. Vertrekpunt voor de zoektocht naar nieuwe dansvormen zijn de nieuwsgierigheid naar het lichaam en haar innerlijke motieven, maar ook steeds weer samenwerkingsverbanden met andere disciplines en het engagement voor de reflectie op de eigen praktijk. Zo heeft het gezelschap een educatief programma ontwikkeld onder de naam *Academia Mobile* en opereert het ICK vanuit Amsterdam zowel landelijk als ook internationaal.

Maaike Bleeker is hoogleraar theaterwetenschap aan de Universiteit. Zij doceerde jarenlang aan de School voor Nieuwe Dansontwikkeling, ze was betrokken bij de residentie van EG | PC en in 2006-07 zelf artist-in-residence aan De Theaterschool (sector theater). In 2004 ontving zij een VENI-onderzoekssubsidie van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) voor een project, getiteld *See Me, Feel Me, Think Me: The Body of Semiotics*. Zij werkte meer dan tien jaar lang als dramaturg en doceerde tevens aan de vakgroep Theaterwetenschap van de Universiteit van Amsterdam, het Piet Zwart postdoctoraal programma in de Schone Kunsten, Media-GN en het postdoctoraal programma Arts Performance Theatricality, Antwerpen.

¹⁶ Het gehele overzicht van betrokken professionals is opgenomen in de bijlage.

Gaby Wijers is hoofd collectie bij het NIMK. Voordien was zij als conservator o.a. verbonden aan het Theater Instituut Nederland. Naast het uitgebreide internationale netwerk voor hedendaagse- en mediakunst heeft zij onlangs een sterke band opgezet met het in Amsterdam gevestigde Cinedans (organisatie voor dans en video), die het NIMK verbindt met een nieuwe verzameling relaties via het "media&dance" netwerk. (<http://www.media-dance.com>) en Mediamatic, een ander in Amsterdam gevestigd instituut voor mediakunst dat een nieuw initiatief gestart is om dans-softwaregereedschap te ontwikkelen.

De mediakunstenaar **Chris Ziegler** is als onderzoeker verbonden aan het lectoraat. Reeds tijdens de residentie van EG | PC aan de AHK was hij als ontwerper en programmeur betrokken bij *Inside Movement Knowledge* en mede verantwoordelijk voor de DVD-ROM en de prototype van de interactieve installatie. Hij was o.a. betrokken bij een van de eerste digitale dansarchieven, de *Improvisation Technologies*, van en met William Forsythe en het Ballett Frankfurt, maar produceert ook onafhankelijk installaties en interactieve dansvoorstellingen die op talrijke festivals worden vertoond.

Ook **Eliane Mirkabekiantz** behoort als specialist voor klassieke dansnotatie al geruime tijd tot de *Inside Movement Knowledge* onderzoeksgroep. Samen met deLahunta, Bermúdez, Ziegler en Bevilacqua heeft zij in de loop van het project speciaal onderwijs voor de dansopleidingen aan De Theaterschool verzorgd. Zij geeft momenteel leiding aan een unieke dansnotatieopleiding, het Benesh Institute aan het Conservatoire in Parijs, waar zij in 1990 afstudeerde. Zij is internationaal een van de weinige professionelen die regelmatig hedendaagse werken noteren en auteur van *Grammaire de la notation Benesh*.

Frédéric Bevilacqua is binnen de interdisciplinaire onderzoeksgroep van het lectoraat de specialist voor bewegingsanalyse door middel van interactieve computertechnologiën, zoals *gesture follower* of *motion capture*. Hij studeerde muziek in Berkley, heeft een master in de natuurwetenschap en een PHD in Biomedische Optiek. Voor *Inside Movement Knowledge* vertegenwoordigd hij tevens het Franse IRCAM instituut als disseminatieplatform, waar hij deel uitmaakt van de research afdeling *Real-Time Musical Interaction*.

Leontien Wiering geeft leiding aan de dansopleidingen van de Theaterschool/AHK en stuurt als zodanig de uit een diversiteit van docenten en studenten bestaande 'user groep' aan. Naast haar functie bij de AHK is zij directeur van de Nederlandse Dansdagen, een jaarlijks festival dat de state of the dance in Nederland presenteert in Maastricht en op NPS Televisie. Zij is jarenlang betrokken geweest als producent bij de artistieke ontwikkeling van een nieuwe generatie choreografen en is o.a. adviseur bij het Nederlands Fonds voor de Podiumkunsten.

Programmamanager **Corine Snijders** was zeven jaar stafid van de aan de AHK verbonden tweede fase opleiding DasArts. Vanuit die ervaring werd zij in januari van dit jaar door het lectoraat als programmamanager aangetrokken. Zij studeerde Kunst en Kunstbeleid aan de Universiteit Groningen en was vier jaar werkzaam als productieleidster bij het KunstenfestivaldesArts in Brussel. Zij is tevens projectcoördinator en zakelijk leidster van theatermaker Edit Kaldor/Stichting Kata.